

LBRIS

We know
books

Cathy Ytak

**Les VRAIES
RICHESSES**

**BOGĂȚIA
e în ALTĂ PĂRTE**

Ediție bilingvă

Traducere din limba franceză
de Diana Morărașu

2022

Chapitre 1

Été 1913

Le sourire de Louise se fait espiègle face à la mine renfrognée du garçon et celle étonnée de la fillette. Émile aimerait lui rétorquer qu'il ne la croit pas, mais sa petite sœur est plus rapide et répète, ébahie :

— C'est vrai ? Tu vis vraiment dans un palais ?

— Oui c'est vrai, répond Louise, pleine d'aplomb. Avec toute ma famille. Nous y avons l'eau à l'étage, des salles pour le bain, de grandes fenêtres et...

Émile l'interrompt :

— Tu devrais pas raconter ce genre d'âneries. Ma sœur, elle croit tout ce qu'on lui dit. Elle n'a que quatre ans. L'écoute pas, Marie...

Mais la petite ne lâche plus Louise du regard. Elle détaille ses yeux en amande marron-vert, ses joues et son front couverts de taches de rousseur, son petit nez retroussé et les deux tresses un peu défaites qui pendent de chaque côté de son visage.

— Vrai de vrai ? insiste Marie, sans prêter attention aux propos d'Émile.

Louise, trop heureuse d'avoir trouvé une oreille attentive, s'en amuse :

— Vrai de vrai ! On a même une piscine chauffée, et on peut y aller tous les jours. Et aussi des fêtes pour les enfants du Palais, avec un bal rien que pour nous, en septembre.

— Un bal ? Pour danser ?

— Oui, pour danser. On joue de la musique, on chante, on fait des spectacles, et tous les gens du Palais nous regardent et nous applaudissent !

Capitolul 1

Vara lui 1913

În fața figurii încruntate a băiatului și a celei uluite a fetei, zâmbetul lui Louise devine poznaș. Lui Émile i-ar plăcea să-i spună de la obraz că n-o crede, dar surioara lui i-o ia înainte și repetă buimăcită:

— E adevărat? Chiar locuiești într-un palat?

— Da, e adevărat, răspunde Louise cu aplomb. Cu toată familia. Avem apă la etaj, săli de baie, ferestre mari și...

Émile o întrerupe:

— N-ar trebui să spui prostii din astea. Sora mea crede tot ce-i zici. N-are decât patru ani. N-o asculta, Marie...

Dar micuța nu-și mai ia ochii de la Louise. Îi cercetează ochii migdalați, căprui cu irizații verzui, obrații și fruntea presărate cu pistrui, nasul mic și cărn și codițele cam zbârlite care-i atârnă de o parte și de alta a feței.

— Adevărat-adevărat? întreabă Marie, fără să ia în seamă vorbele lui Émile.

Louise, bucuroasă că a găsit un ascultător atent, se distrează:

— Adevărat-adevărat! Avem până și o piscină încălzită, putem să intrăm în ea în fiecare zi. Și petreceri pentru copiii de la Palat, cu un bal numai și numai pentru noi, în septembrie.

— Un bal? Pentru dans?

— Da, pentru dans. Cântăm la instrumente și din gură, facem spectacole și toată lumea de la Palat se uită la noi și ne aplaudă!

Émile n'aime pas la tournure que prend la conversation. Toutes ces préoccupations qui le dépassent, toutes ces choses et ces gens de la ville... D'instinct, il s'en méfie. Il lève les yeux vers Louise et l'observe à son tour. Il a bien remarqué ses vêtements reprisés à plusieurs endroits, et ses bottines usées.

Il grimace et lui lance d'un air moqueur :

— Ils doivent être très riches, tes parents.

— Non, pas très riches. Mais nous avons...

Il lui coupe à nouveau la parole :

— Il fait quoi, comme métier, ton père ?

— Il est fondeur. Il travaille dans les usines de monsieur Godin.

— Il est ouvrier ?

— Oui, dans la fonderie de monsieur...

— Godin, tu l'as déjà dit. Et t'es qu'une menteuse. Tu crois peut-être que nous, à la campagne, on ne sait rien de ce qui se passe dans les villes ? Je vais à l'école des garçons, moi, et je sais bien que les...

Louise ne se laisse pas démonter.

— Dans notre Palais, il n'y a pas l'école des garçons d'un côté et l'école des filles de l'autre. On est tous ensemble.

Marie, qui a suivi l'échange avec grand intérêt, éclate d'un rire franc :

— Une école avec des filles et des garçons mélangés ? Je pourrai y aller, moi, quand je serai grande ? Parce que si j'ai un amoureux...

Émile se penche vers elle.

— Tais-toi, Marie. Cette fille nous ment. Ceux qui travaillent dans ces usines vivent dans des appartements petits et sombres, dans de grandes villes tristes, et ils n'ont même pas assez d'argent pour tuer un lapin le dimanche. Tu sais bien ce qu'Armand nous raconte quand il revient de Saint-Quentin. Il dit toujours que...

— Oui, mais une piscine, c'est comme...

Émile perd soudain patience et repousse la fillette :

— Reste pas là, tu nous déranges. Va-t'en !

Marie fronce les sourcils, vexée, et ne bouge pas d'un millimètre.

Louise en profite. Ce grand garçon maigre qui voudrait lui tenir tête ne l'intimide pas du tout et elle a trouvé en Marie une alliée de choix.

Lui Émile nu-i place deloc întorsătura pe care o ia discuția. Preocupările astea care-l depășesc, lucrurile și oamenii de la oraș... N-are încredere în ei din instinct. Ridică privirea spre Louise și o cercetează și el. Nu i-au scăpat hainele ei peticite în mai multe locuri și ghetele scâlciate.

Se strămbă și îi trănțește cu un aer batjocoritor:

— Probabil că părinții tăi sunt foarte bogați...

— Nu, nu foarte bogați. Dar avem...

Émile i-o retează din nou:

— Și ce meserie are tatăl tău?

— E oțelar, lucrează la uzina domnului Godin.

— E muncitor?

— Da, la topitoria domnului...

— Mda, Godin, ai zis deja. Și ești o mincinoasă. Crezi că noi, ăștia de la țară, nu știm chiar deloc cum merg lucrurile la oraș? Eu mă duc la școala de băieți și știu foarte bine că...

Louise nu se lasă descurajată.

— La Palatul nostru nu există școală de băieți și școală de fete.

Stăm toți la un loc.

Marie, care a urmărit dialogul cu mare interes, râde din toată inima:

— O singură școală pentru fete și băieți, amestecați? Pot să merg și eu când mă fac mare? Că dacă o să am un drăguț...

Émile se apleacă spre ea.

— Taci din gură, Marie. Fata asta ne minte. Cei care muncesc în uzine locuiesc în apartamente mici și întunecate, în orașe mari și triste și n-au bani nici cât să omoare un iepure pentru masa de duminică. Doar știi ce ne povestește Armand când se întoarce de la Saint-Quentin. Mereu spune că...

— Bine, dar o piscină, asta e...

Émile își pierde dintr-odată răbdarea și o izgonește pe fetiță:

— Hai, nu sta aici, ne deranjezi. Pleacă!

Marie se încruntă ofensată și nu se clintește din loc.

Louise profită de situație. Băiatul ăsta deșirat care încearcă să-i țină piept nu o intimidează deloc și, de altfel, a găsit în Marie o aliată numai bună.

— Dis donc, tu lui parles mal, à ta sœur. C'est normal que ça la fasse rêver, puisque c'est vrai. Et même toi...

— Moi quoi ? Tu rigoles ! Marie a quatre ans, et moi j'en ai treize. Je ne crois pas un seul mot de ce que tu racontes. T'es pas riche, ça se voit à tes vêtements, à ta coiffure, à tes souliers. D'abord, t'es venue faire quoi, ici, si tu vis dans un palais ?

— Et si on allait se baigner ?

Émile sursaute :

— Se baigner ?

— En arrivant, j'ai vu qu'il y avait un étang, tout près d'ici.

— On ne peut pas, c'est dangereux.

— Pourquoi ça ?

— Parce que...

Émile tourne des phrases dans sa tête. La vérité ? Imposible à avouer. Mais mentir, il ne sait pas. Marie, une fois de plus, se montre plus dégourdie que lui :

— C'est dangereux parce qu'il y a des monstres dans l'eau qui agrippent les mollets des filles et les entraînent au fond, et après elle se noient. Alors, à l'étang, on y va que si on a envie de mourir...

Louise éclate de rire :

— Elle me plaît, ton histoire ! Il fait tellement chaud, aujourd'hui, qu'un bon bain avec des monstres, ça doit être très amusant.

— Et même peut-être qu'on peut leur parler, aux monstres, et...

Émile s'énerve sans raison contre sa sœur, l'empêchant de terminer sa phrase.

— Ça suffit toutes ces bêtises ! Rentre à la maison, Marie, immédiatement ! Et si tu racontes un mot de tout ça, tu vas voir ce que...

— Émile ! Émile !

— J'arrive, Père. J'arrive.

Émile fait volte-face et se met à courir, oubliant Marie et laissant Louise sans même lui avoir dit au revoir. Lorsqu'il paraît devant son père, il suffoque d'avoir couru si vite.

Il suffoque aussi à l'idée que, pour la première fois de sa vie, une fille de son âge a réussi à lui tenir tête devant la plus jeune de ses sœurs, à lui faire perdre patience et à l'intriguer, et tout ça en moins de dix minutes.

— Uite ce-i, nu vorbi urât cu sora ta. E normal ca asta s-o facă să viseze, pentru că e adevărat. Chiar și tu...

— Eu ce? Glumești? Marie are patru ani, eu am treisprezece. Și nu cred o iotă din ce îndrugi tu acolo. Nu ești bogată, se vede după hainele tale, după pieptănătură, după încălțări. Și apoi, ce cauți aici, dacă trăiești într-un palat?

— Ce-ar fi să ne ducem la scăldat?

Émile tresare:

— La scăldat?

— Când am venit încoace, am văzut un iaz nu departe de aici.

— Nu putem, e periculos.

— Și de ce, mă rog?

— Pentru că...

Émile nu-și găsește cuvintele. Adevărul? Imposibil de recunoscut. Dar nici să mintă nu știe. Încă o dată, Marie se dovedește mai isteată decât el:

— E periculos pentru că în apă sunt monștri care le prind pe fete de picioare și le trag la fund și după aia ele se înecă. Așa că nu ne ducem la iaz decât dacă avem chef să murim...

Louise izbucnește în râs:

— Îmi place povestea ta! Dar e așa de cald azi, că o baie, fie ea și cu monștri, ar fi foarte plăcută.

— Și poate am putea să vorbim cu ei, cu monștrii, și...

Émile se supără din senin pe sora lui și nu o lasă să-și termine propoziția.

— Gata cu prostiile! Marie, du-te acasă, imediat! Și dacă suflă o vorbă despre lucrurile astea, ai să vezi tu ce...

— Émile! Émile!

— Vin, tată! Vin!

Émile se răsuțește pe călcâie și o ia la goană, uitând de Marie și lăsând-o pe Louise fără să-și ia măcar la revedere. Când se prezintă în fața tatălui său, de-abia mai răsuflă de cât de tare a alergat.

Se sufocă și la gândul că, pentru prima dată în viață, o fată de seama lui a reușit să-i țină piept în fața celei mai mici dintre surorile lui, să-l facă să-și piardă răbdarea și să-l intrige, și toate astea în nici zece minute.

Chapitre 2

Ils ne sont plus que cinq, sur les sept enfants que compte la famille, à prendre place autour de la table à l'heure du dîner, en attendant le retour du père. Comme la plupart des hommes de ce village de la Somme, il loue ses bras à la journée. En cette saison, les champs de betteraves sont envahis de mauvaises herbes à arracher à la main. C'est un travail harassant, sous un soleil de plomb, et payé une misère, à peine de quoi acheter du pain. Mais depuis que les deux aînés ont quitté la maison, René pour effectuer son service militaire et Armand pour s'installer à Saint-Quentin où il a été embauché en usine, les assiettes sont un peu mieux remplies, à la grande joie de Léonie, la sœur préférée d'Émile qui la considère presque comme sa jumelle ; ils n'ont que neuf mois de différence.

Entre deux cuillères de soupe au pain qu'elle avale goulûment, elle lui glisse à l'oreille :

— C'était qui, la fille avec qui tu parlais, cet après-midi ?

— Tu m'espionnes, maintenant ?

— Tu crois que je n'ai que ça à faire ! C'est Marie qui m'a raconté des choses bizarres, tout à l'heure...

— Léonie ! Va chercher des fruits au lieu de perdre ton temps à jacasser.

Émile jette un rapide coup d'œil à sa sœur. Le père est de mauvaise humeur et sa voix légèrement pâteuse laisse deviner qu'il a fait une halte prolongée au café avant de rentrer. Une fois de plus. Dans ces cas-là, mieux vaut ne pas se faire remarquer.

Que Léonie ne réponde pas, surtout ! pense Émile en silence. Il l'observe à la dérobée. Pas très grande, ses cheveux bruns remontés

Capitolul 2

Nu au mai rămas decât cinci din cei șapte copii ai familiei care să se așeze în jurul mesei la ora cinei, așteptând să se întoarcă tatăl. Ca majoritatea bărbaților din acest sat din Somme, și el muncește ca zilier. În anotimpul ăsta, culturile de sfeclă sunt năpădite de buruieni care trebuie smulse cu mâna. E o muncă istovitoare, sub un soare de plumb, plătită cu o nimica toată, abia cât să ai să cumperi pâine. Dar de când cei doi băieți mai mari au plecat de acasă – René, ca să-și facă stagiul militar, iar Armand, ca să se mute la Saint-Quentin, unde s-a angajat la o fabrică –, farfuriile sunt ceva mai pline, spre marea bucurie a lui Léonie, sora preferată a lui Émile, care o consideră aproape sora lui geamănă; nu sunt decât nouă luni diferență între ei.

Între două linguri de supă cu pâine pe care le înghite cu poftă, Léonie îi șoptește la ureche fratelui ei:

— Cine era fata cu care vorbeai azi după-amiază?

— Acum mă și spionezi?

— Ce să-ți spun, de parcă n-am altceva mai bun de făcut! Marie mi-a povestit adineauri niște ciudățenii...

— Léonie, în loc să dai din gură de pomană, mai bine du-te și adu niște fructe.

Émile aruncă o privire rapidă spre soră-sa. Tatăl e cu capsă pusă și, după vocea lui ușor cleioasă, s-ar zice că a făcut o oprire îndelungată la cafenea înainte să se întoarcă acasă. Din nou. În astfel de zile e mai bine să te strecorei neobservat.

De n-ar răspunde Léonie, își spune Émile în sinea lui. O urmărește cu coada ochiului. E o fată nu prea înaltă, cu plete castanii prinse

en chignon encadrent un visage mince, hâlé par le travail au grand air, et de beaux yeux marron très sombres. On devine ses seins naissants sous sa blouse de grosse toile. Levée la première le matin, avec sa mère, c'est sur elle que reposent la préparation des collations pour le déjeuner, le nettoyage de la maison, le soin des lapins et des poules, les corvées d'eau, la lessive, l'entretien du potager, la vaisselle, la réparation des vêtements. Et ce n'est pas au dîner qu'elle peut se détendre puisqu'elle en assure également le service avec sa mère.

Léonie a beaucoup manqué l'école. On avait besoin d'elle à la ferme, et le père se méfiait de ces instituteurs laïcs qui avaient remplacé les curés. Mais malgré ses absences répétées, elle a quand même obtenu son certificat d'études.

Émile admire sa sœur. Elle ne se plaint jamais, ne plie pas non plus, se rebelle régulièrement. Le père, qui a la main si leste, la menace souvent mais ne la frappe pas, comme s'il la craignait un peu. Il se rattrape et se venge sur Émile, si frêle, et si peu doué. Son certificat d'études, lui, il l'a raté. À cause de l'orthographe. Et c'est sur lui que les coups pleuvent.

« Mon fils est un âne », il a gueulé, le père. « Quatorze fautes à la dictée ! Quatorze ! »

Mais il oublie de dire en passant que, pour son compte, il ne sait ni lire ni écrire, pas plus que son épouse.

Émile pense que Léonie, contrairement à ceux qui affirment que les filles sont des « bonnes à rien », est plutôt bonne en tout. Un jour, il le lui a dit, et elle lui a répondu en riant : « Et toi, t'es trop gentil et trop tendre. Mais si tu restes ici, tu finiras par t'endurcir, et tu deviendras aussi méchant que le père. »

— Tu te dépêches ou tu veux que je t'en colle une pour t'apprendre à rêvasser ? Et toi, Émile, t'en veux une aussi, à sourire comme un niais ?

Léonie sursaute et se lève précipitamment, sans un regard pour son frère.

Penché sur son assiette, Gaspard ricane. Toujours à chercher la bagarre, celui-là, toujours à se moquer. Il se prend pour un homme, alors qu'il n'a que quinze ans. Aussi teigneux qu'Émile est paisible.

Assis à côté, Pierre, qui vient de fêter ses six ans, indifférent à ce qui se passe autour de lui, contemple son assiette vide d'un air triste,

en coc, cu un chip prelung, rumenit de munca în aer liber și ochi frumoși, de un căprui foarte întunecat. Pe sub cămașa din pânză grosolană de sac se ghicesc sânii care stau să înmugurească. În picioare de cum se crapă de ziuă, alături de mama sa, ea e cea care se ocupă de pregătirea gustărilor pentru micul-dejun, de curățenia casei, de iepuri și găini, de adusul apei și spălătul rufelor, de grădina de zarzavaturi, de spălătul vaselor și de cărpitul hainelor. Nici la cină nu apucă să se odihnească, pentru că și aici împarte treaba pe din două cu maică-sa.

Léonie a lipsit mult de la școală. Era mare nevoie de ea la fermă și tatăl ei nu avea încredere în dascălii laici care îi înlocuiseră pe preoți. Dar, în ciuda absențelor repetate, fata a reușit să-și ia diploma.

Émile o admiră pe soră-sa. Nu se plânge niciodată, dar nici nu se pleacă, ci mereu se răzvrățește. Tatăl lor, care are mâna grea, o amenință adesea, dar nu o lovește, ca și cum s-ar teme puțin de ea. Se adună și se răzbună pe Émile, atât de firav și de puțin dotat. El nu a reușit să-și ia diploma. Din cauza ortografiei. Și asupra lui se revarsă toate loviturile.

— Fiul meu e un măgar! s-a burzului tata. Paisprezece greșeli la dictare! Paisprezece!

Dar uită să amintească măcar așa, în treacăt, că nici el, nici nevastă-sa nu știu să scrie și să citească.

Spre deosebire de cei care zic că fetele „nu-s bune la nimic“, Émile crede că Léonie e bună la toate. Într-o zi i-a și spus-o, iar ea a răspuns râzând: „Ești prea blând, prea bun. Dar dacă ai de gând să rămâi aici, ai să te împietrești și ai să ajungi la fel de rău ca tata.“

— Te miști și tu mai repede sau vrei să-ți trag una, ca să te învăț minte să mai caști ochii aiurea? Vrei și tu o scatoalcă, Émile, ca să nu mai rânjești ca un tont?

Léonie tresare și se ridică în grabă, fără să-i arunce fratelui ei nicio privire.

Gaspard rânjește, cu nasul în farfurie. Mereu caută sămânță de scandal, mereu e gata să ia pe cineva peste picior. Se crede om în toată firea, deși nu are decât cincisprezece ani. Pe cât e Émile de potolit, pe atât de răutăcios e el.

Alături, Pierre, care abia a împlinit șase ani, nici nu ia în seamă ce se petrece în jurul lui și își contemplă farfuria goală cu un aer trist